

O prěščah.

Spisal Ivan Cankar.

teh časih neutešenega in neutešljivega hrepenenja se spominjam dogodka izza davnih let . . .

Lepo jutro je bilo, ko sem se vzdramil. Solnce je sijalo, redki, nemirni jesenski oblaki so begali po nebu in pod njimi so begale sence preko ceste, preko streh in na polje, čez goro v daljavo.

Oblekel sem se hitro, popil v naglici kavo in nato sem se napravil na pot. Poiskal sem veliko vrečo, v kakršnih nosijo krompir, in sem jo zakrpal, ker je bila razparana. Zunaj je zaklical Lojze in vrgel sem vrečo preko rame, vzel palico v roko ter se napotil.

Deset let mi je bilo takrat, Lojze je bil še mlajši. Ne vem, kakšen sem bil jaz, ali Lojze je bil zelo majhen in slab, bel in nežen je bil v obraz in gledal je srepo z velikimi očmi. Dejal je, da bo slikar — Bog vedi, o čem je sanjal. Zdaj je pač že mrtev, ali pa se je izgubil v svetu, ki je tako prostran.

Postala sva pred sosedovo hišo in prišel je Tone, ki je imel tudi veliko vrečo preko rame. Ž njim je prišla njegova sestra Hanica. Najmanjša je bila izmed nas vseh; veliko materino ruto je imela na glavi in izza rute je gledal zelo drobn, bolehn obraz. Pogledal sem jo in sem mislil, da ne zmore tako dolge poti. Toda šla je.

Sprva se nismo ustavili nikjer, hodili smo hitro in veselo. Po noči je deževalo in blato je cmokalo pod bosimi nogami. Zavili smo si hlače do kolen in Hanica si je izpodrecala krilo. Kmalu se je vzdignil pred nami klanec in pot je bila gladka, izmita. Tone se je zadel z nogo ob kamen, sedel je ter si brisal s travo kri.

Pod nami je bila že vas in še dalje v dolini so se svetile bele trške hiše. Vse je bilo kakor umito, skopano; prazniško se je lesketalo jabolko na zvoniku farne cerkve. Vse okoli nas pa je bila božja samota.

Domenili smo se bili, da ne pojdemo po prěšce ne v vas, ne v trg. Tolpe otrok so lazile tam od hiše do hiše, berači, razcapani popotniki. Ljudje so jih gonili od hiše, in če so jim dali kruha, so godrnjali ter loputali z durmi.

Lojze se je bil domislil prvi. Gledal je z velikimi očmi in je dejal: »Tam je vse drugače, tam za hribi. Ne prišli bi domov s praznimi vrečami. Jabolk bi nam dali, hrušk, polne peharje, in tistih koruznih hlebcev, kakor jih pečejo tam; nizki so, rumeni in lepo diše; rjava skorja je razpokana kakor pri pogači . . . Da, kdor si upa tako daleč! . . .«

Zavila se je pot nekoliko navzdol v tiho dolino, kjer so ležale dolge lehe. In tako je izginila ravnina za nami, sami smo bili — nad nami nebo, kjer so begali jesenski oblaki. Razgovarjali smo se prej, ali v tem trenutku, ko je vzrastel hrib med nami in med ravnino, ki je bila naš pusti dom, smo utihnili. Drugačno je bilo vse življenje zdaj in tudi sami smo bili drugačni. Zgenilo se je v meni nejasno in boječe, da bi se vrnili; spogledali smo se, ali šli smo dalje.

Zdelo se nam je, da hodimo že dolgo. Neprestano se je pot vzdigala in se je spet spuščala, zmerom je bila enaka, enaki so bili vsi holmi in lazi in zmerom iste so bile tudi njive in črne tepke, ki so rasle ob poti. Kakor da bi se nič ne premikali in bi bilo vse mirno, začarano. Samo oblaki so hiteli.

Tone je skočil preko trnjeve meje in je pohitel na holm, da bi se ozrl naokoli.

»Tam je vas, zvonik se sveti!« je zaklical.

»Saj sem vedel, da pridemo kam!« je dejal Lojze mirno in šli smo dalje.

Res je bila že blizu vas, ali nismo je mogli videti, dokler nismo bili tam, ker je bila skrita v drevju; samo mala, žalostna cerkev je stala na nizkem, okroglem holmu, krtini podobnem, in je vzdigala zvonik s pozlačenim jabolkom; vzdigal se je zvonik, ali se ni mogel vzdigniti visoko; presegel je komaj visoki oreh, ki je stal na pokopališču.

Ozrli smo se, stopili smo v prvo vežo. Prav za durmi smo ostali in smo se tiščali k zidu; temno je bilo v veži, dišalo je po sveže pečenem kruhu.

Molili smo očenaš, ali slišal se je skoro samo tenki glas Haničin, ki je stala spredaj in je sklenila roke in se ni nič bala.

Odprle so se duri, umolknilo smo; neobrita kmečka glava z veliko polhovko je pogledala iz sobe; zagodrnjalo je in duri so se zaprle.

»Počakajmo!« je dejal Tone in se je pomaknil bliže proti pragu. Tedaj pa so se oglasili urni ženski koraki globoko v veži, v temi,

zaškripalo je nekaj in nato je prišla dekla; prinesla nam je pehar suhih hrušk in četvero koruznih hlebov, majhnih, ploščatih in lepo dišečih. Dekla je bila debela, umazana in neprijazna ženska; pogledala nas je postrani, ni rekla nič in se je vrnila. Posedli smo v veži na tla, prešteli hruške in jih razdelili, spravili vse skupaj v vreče ter se napotili dalje.

Vas je bila majhna, zelo blatna in pusta. Hiše so se tiščale na kupu kakor kokoši; in vse je bilo tiho, kakor da bi imeli mrliča v vsaki hiši. Nekje ob vrtu se je prikazal fant, gledal je nekaj časa molče, nato je zaklical nekaj zategnjenim, smešno pojočim glasom, pobral je kamen ter ga zalučil za nami.

»Lakota beraška je dejal!« se je razjezil Tone, hotel se je spustiti za njim, ali premislil se je precej in je samo zakričal: »Le pridi enkrat doli, ti . . . coklar!« Tone sam ni vedel, kako si je izmislil »coklarja«; zasmejali smo se in smo se napravili v drugo vežo.

Ko smo molili, je stal pred nami širokopleč fant in je opiral roke ob boke. Poslušal je in gledal in se ni ganil. Ali ko smo nehali, se je počasi okrenil, vzel je iz kota debelo palico in stisnili smo vreče ter bežali; noge so se vdirale preko gležnjev v blato.

Obredli smo vso vas, nobene hiše nismo pozabili; imeli smo naposled vsak po dva krajcarja in tudi v malhah je bilo že nekaj. Krajcarje nam je bila dala stara ženica, ali moliti smo morali ves prvi del rožnega venca; Tone pa je bil opazil, da sliši ženica slabo in zato je izpustil veliko število češčenamarij. »Saj nimamo toliko časa!« je dejal.

Komaj smo bili spet na poti, se je že izgubila vas v drevju; nobenega glasu ni bilo iz nje, tudi pes ni zalajal; ležala je mrtva tam in kakor na grobu se je svetil nad njo križ na nizkem zvoniku.

Zdaj je šlo strmo navzdol. Pot je bila tukaj široka, vsa razvožena in tako blatna, da je škropilo do suknje, ko smo hodili. Tod so pač gonili živino na vodo. Spodaj, v čudnem, neprijaznem zatišju, pod strmimi skalami, je bila kotlina, polna rumene vode. Pot je vodila mimo v dolgo in ozko dolino, nečkam podobno.

Lepa je bila dolina, vsa zelena, mirna, kakor nedeljska. Na oni strani, tam na rebri, se je svetilo dvoje, troje majhnih belih vasi; prijazno so gledale doli kakor golobje. In prav sredi doline je tekel majhen potok, žuborel je tiho, med vrbami skrit. Tudi pot je bila lepa, gladka, z drobnim belim peskom posuta. Ob poti je stala sredi doline nova kapelica Matere božje in tam smo pokleknili. Prijazno

je bilo vse naokoli in tudi nam je bilo prijetno in lahko, kakor da bi se bil Bog ozrl na nas . . .

Dobro se nam je godilo v tisti dolini. Ljudje so bili kakor svetli zeleni travniki tam doli, kakor bele vasi in nova kapelica ob poti. Niso nas gonili od praga in malhe so se polnile. V neki prostorni veži smo sedeli na klopi za mizo, jedli smo pšeničen kruh in pili mrzlo sladko hruševko. Pred nami je stala debela kmetica in nas je izpraševala.

Ne vem, če je še na svetu tista dolina; zdi se mi, kakor da bi je ne bilo več . . .

Bili smo spet na poti, pod nami je bila dolina; še eno drevo, še en ovinek in nikjer je ni bilo več. Samotna pokrajina se je razprostrla pred nami. Zgodilo se je takrat drugič, da smo postali in smo se spogledali. Ali šli smo dalje, kakor da bi nas bil kdo potegnil za rokav.

Nismo še hodili dolgo, ko smo opazili, da ni bilo več jasnega neba nad nami. Umirili so se bili oblaki, počasi so se še plazili, utrujeni in leni, in zmerom v isti smeri, proti severu. Podajali so si roke in so se spajali, sinjina se je izgubljala, kakor da bi zapirali tam gori svetla okna.

»Deževalo bo!« je omenil Tone.

Lojze in jaz nisva nič odgovorila. Kaj se je godilo v meni ob tistem času, Bog vedi, ali čutil sem, da je mislil Lojze kakor jaz.

»Le dalje, kamorkoli!« je mislil Lojze. »In če dežuje, naj!«

Hanica je hodila zadaj; malo sključena je bila in sople je že težko, ali nismo se zmenili zanjo.

Zašli smo bili v čudno pokrajino, tako neizmerno žalostno, kakršne nisem videl še nikoli. Holmi so bili poraščeni z grmovjem in nizkim drevjem; vetra skoro ni bilo več in tako se ni nič genilo; samo tam na najvišjem holmu se je premikalo počasi in enakomerno visoko ogrodje, kakor da bi stala tam smrt in zamahovala s koso. Med holmi so bile zasekane globoke in zelo ozke grape, polne belega kamenja, med katerim se je pretakala rumena dežnica.

Poti skoro ni bilo, hodili smo po blatnih stezah, po kolovozih, včasih smo udarili naravnost črez holm, po strmi rebri, tako da smo plezali včasih po vseh štirih. Ali nikjer hiše, od nikoder glasu — neizmerna in zmerom enaka je bila pokrajina.

»Kaj se nismo izgubili?« je vprašala Hanica. Potna je bila v obraz in ustnice so se držale na jok.

Na visokem grebenu smo bili, videlo se je daleč naokoli.

»Kako bi se izgubili? Tam so sveti Trije kralji!« je tolažil Tone Hanico in sebe. Gledali smo — tam v daljavi, visoko, zraven sivega neba je bila bela pičica, cerkev svetih Treh kraljev.

»Zdaj, otroci, bomo pač kmalu na Holmu; mnogo nas čaka tam. Samo troje hiš je, naokoli pa gozd samega sadnega drevja. Po dolinah, po hribu same jablane — kakor smreke in bukve . . .«

Lojzetu so se zasvetile oči in tudi meni se je zasmejalo srce, Hanica pa je pospešila korake. Same jablane kakor smreke in bukve. Kaj jabolka! Imeli smo jih v malhah dovolj. Ali bilo je nekaj lepega — tako sladko je bilo upanje . . . Ni treba, da so bila jabolka, bilo bi lahko karkoli . . .

Molčali smo skoro vso pot, odkar smo se bili odpravili z doma.

Tone, ki je bil doma zmerom lačen, je mislil na koruzni kruh, na jabolka, na sladko hruševko; tudi Hanica je mislila tako — te pena je bila zmerom, pestovala je ves dan in se ni nikoli najedla; sanjala je pač o belem kruhu, o pisani ruti, morda celo o srebrnih uhanih; zato so bile njene oči tako tihe, kakor da bi gledale in nič ne videle. Šla sta oba v boljšo deželo, kjer so hiše od kolačev in strehe od belega cukra — hodila sta in sta molčala . . .

Tudi Lojze je sanjal. Ali njegove sanje so bile kakor pravlјice, čudopisane, tako lepe in tako neverjetne. Nikoli ni okusil belega kruha, toda mislim, da ni sanjal o belem kruhu; lica so mu bila bela in bolna, oči pa so se bleščale kakor dvojje plamenov. Zato, ker je bil tak, se je pač klavrno izgubil, mislim . . .

Postali smo. Tam po onem holmu se je vila bela pot v lepih ovinkih mimo lepega drevja. Šli smo veselo, ali ko smo prišli na pot, ni bila več tako lepa in bela, kakor se nam je zdela prej. Morda je bilo takrat zasijalo nebo izza oblakov. Blato je bilo osušeno samo zgoraj, ali ko je noga stopila, se je vdrla. Tudi trava je bila še mokra in včasih se je stresla veja tam gori in kaplje so se usule na nas.

Velika kmečka hiša je stala tam sredi drevja; spodaj je bila zidana, zgoraj lesena in s slamo krita. Mala okna so gledala neprijazno, tako srepo in lokavo, kakor da bi nas bila zapazila že od daleč in bi nam zdaj hudobno mežikala v hudoben pozdrav. Blizu smo že bili, ali od nikoder ni bilo človeka. Nismo vedeli zakaj, ali bojazen nam je legala na srce.

»No, pojdimo tja, v božjem imenu!« se je osmelil Tone in je stopil počasi.

Tedaj je skočilo od nekod, od hleva ali od klonice, nekaj črnega ter se zapodilo proti nam. Velik pes je bil, toda lajal ni, skočil je z velikim, tihim, mačjim skokom. En sam skok je bil; dolga vrv, ki je bil privezan na njej, ga je potegnila siloma nazaj, tako da se je prevrnil. Nato je zalajal hripavo, pognal se je drugič.

Tone je bil zgrabil Hanico za roko, da je padla, bežal je in jo je vlekel s seboj preko trave in kamenja in blata. Malhe se je odprla in jabolka so se iztresala, tudi koruzen hlebec je padel v blato; sredi bega se je Lojze okrenil, pobral je hlebec in je tekkel dalje. Bežali smo, dokler nismo več videli hiše. Zasopli smo bili in potni, ko smo se ustavili, Hanica je bila vsa blatna in opraskana po obrazu in po rokah; toda jokala ni.

Nismo si upali pogledati drug drugemu v oči, tudi govorili nismo nič. Tihi in žalostni smo se napotili dalje.

Pot pa je bila zmerom bolj pusta. Navzdol je vodila zdaj, ali tako strma je bila in spolzka, da smo padali neprestano. Lojze se je zasmel nekoč, ko je padal, toda umolknil je precej, prestrašil se je svojega glasu. Zdelo se nam je prej, da je ravnina, ki se je razprostirala tam, čisto blizu pod nami, par skokov. Toda hodili smo in padali, konca pa ni bilo nikoli, kakor da bi se pogrezala ravnina zmerom niže. Ozrl se je Tone nekoč in je videl, da sedi Hanica zadaj v blatu. Sedela je in je gledala mirno.

»No, Hanica?«

Vstala je in tako smo šli dalje, zmerom navzdol. Do kolen smo bili blatni, kakor da bi imeli debele sive nogavice.

Sitno je bilo in žalostno, toda Lojze kakor da bi ne čutil žalosti. Dolga je pač pot in neprijetna, ali tudi konec je nekje . . . tista lepa dežela . . . Komaj še smo mislili na prěšce in zdi se mi zdaj, da sploh nikoli nismo mislili nanje, že od začetka ne. Nekaj drugega je bilo v nas in z boleščjo čutim, kaj je bilo . . .

V širokem ovinku se je spustila pot v dolino in je zavila potem na levo, vzpenjala se na holme in padala, izgubila se potem za hribom. Na desni pa je bila velika odprta ravan, čisto prazna, z visoko travo poraščena; jarki so se križali na vse strani, samotno drevo je stalo tuptam. In napotili smo se preko ravni.

Vodila nas je ozka in zelo blatna steza, mestoma s travo pre-raščena, mestoma z globokimi lužami pokrita. Nismo še hodili dolgo, ko smo opazili, kako so se prikazovale na tej, na oni strani ob stezi kakor ribniki velike luže; voda je bila čista, mirna, šopi visoke trave so rasli iz nje in tudi spodaj je rasla trava, videli smo . . .

»Strah me je!« je rekla Hanica zadaj. Tudi v meni se je zgenilo takrat — kako prostrana je bila ravan in kako mirna!

Ali nihče ni rekel, da bi se vrnil, in tudi mislil ni nihče . . .

Razlila se je voda preko steze, mahoma smo stali pred njo, nismo je bili ugledali prej. Od brega do brega so bile položene deske, voda jih je pokrivala in majhni valčki so se igrali, delali so se mehurji in trava je nalahko vztrepetavala.

Lojze je stopil prvi na desko, ali ni si upal precej dalje, deska se je bila pogreznila pod korakom za ped globoko. Tone se je ozrl z resnim obrazom.

»Pojdimo okoli luže!«

Stopil je, ali udiralo se je pod njim, zelo mehko mastno blato mu je lizalo skoro do kolen.

Lojze pa je stopil dalje po deski.

»Če so deske tu, tedaj je to steza. Čemu pa bi jih bili položili?«

Vsi smo šli za njim; Tone je pogledal na Hanico in je šel zadnji tik za njo. Deske so se vdirale globoko, preko kolen nam je brizgala voda. Ko smo bili na sredi, sem se opotekel, ker se mi je bilo zazdelo nenadoma, kakor da je vsa ravan polna vode in da voda pljuska ter se nam bliža od vseh strani. Toda zazibalo se je in streslo, samo luža je bila naokoli in že smo bili blizu brega.

Hodili smo s sklonjeno glavo, trudni, nismo videli neba. Nebo pa se je temnilo zmerom bolj, mirno so viseli oblaki od vzhoda do zahoda. In ko smo bili sredi ravni, je pričelo pršeti. Še bolj pusta in otožna je bila zdaj ravan; pogrebna pokrajina. In skoro mi je, kakor da se je resnično premikal mrtvaški izprevod preko ravni, mimo samotnih dreves, preko velikih tihih luž, pod sivim nebom. Molče se je premikal, črno oblečeni pogrebci so klonili glave, križ se je zibal spredaj . . .

Tako smo mislili: preko ravni pojdemo, okoli holma, ki je tam daleč kakor v megli, in mimo holma drži vélika cesta. Po veliki cesti pa se vrnemo.

Ali zdaj se je vse izpremenilo — čisto drugačna je bila pokrajina in tudi naše misli so bile drugačne. Lojze je gledal srepo in naravnost, oči pa so mu bile rdeče obrobljene. Zakaj tako nam je bilo pri srcu sredi pogrebne pokrajine, kakor da je ni konca in da smo bili zabredli v večnost, kjer ni ne glasu ne svetlobe. Tudi tisti holm, ki je dremal v megli, pač ni bil holm ob véliki cesti. Upanje, ki je bilo tako majhno in nejasno, se je bilo preselilo tja

in zdaj je gledalo čemerno iz daljave. Da, naše upanje, to je bil holm . . . In tudi vélike ceste ni bilo nikjer.

Vsa nas je bila objela ravan, pogoltnila nas je bila. Kakor luža smo bili, kakor blatna, spolzka steza, kakor samotno drevo, ki je izgubilo listje že tako zgodaj; in kakor dež smo bili, ki je škropil tenko, enakomerno od sivega neba . . .

Stal je tam hrast, še ves košat in zelen, malo vzvišena je bila zemlja pod njim. Tja smo šli in smo sedli v mokro travo.

Globoka, trudna malodušnost je bila v nas. Nič nismo govorili, nismo se ozrli drug drugemu v obraz, da bi ne zajokali. Sedeli smo dolgo, utrujenost je lezla od nog navzgor, legla je na ves život in oči se se hotele zapirati. Nad nami je šumelo narahlo, drobne kaplje so bile ob listje . . .

Vstala je Hanica in vsi smo se ozrli začudeni nanjo. Zdela se nam je čudno majhna, upognjena je bila kakor stara ženska, tudi velika materina ruta jo je delala staro.

»Kaj ne pojdemo?« je vprašala in je zadela malho na ramo.

V tistem trenutku je bila večja od nas vseh in zaupali smo vanjo. Vzdignili smo se in smo šli, noge so nam bile neokretne, lesene.

Nižalo se je nebo in je temnelo, z velikimi črnimi očmi je gledalo na nas in bali smo se ga. Deževalo je močnejše, v tankih, ravnih curkih. Luže so bile zmerom večje in zmerom bolj se je udiralo.

»Tam bi bili ostali!« je izpregovoril Tone in je gledal v tla. Hanica je skoro zakričala:

»Ne! Ne! Ne!«

Čudno je bilo — razumela je njegovo misel, ki jo je komaj sam razumel. Jaz pa sem videl tisto misel tudi v Lojzetovih očeh in čutil sem, kako se je bila vzbudila tudi v meni samem . . .

Zabobnelo je zamolklo, kakor da bi tam daleč, za hribom drdrali vozovi po lesenem mostu. Vsi smo vedeli, kaj je bilo, toda nihče ni izpregovoril in gledali smo v tla. Kmalu nato se je prikazala na nebu žareča bela črta, mirno je stala in je izginila, za goro pa je zabobnelo.

Hanica se je prekrizala.

Tisti holm, ki smo ga videli prej na desni, je izginil. Nebo se je čisto približalo, pogreznilo se je skoro do vrha samotnih dreves, od vseh strani se je zgrinjalo kakor morje. In zdaj ni bilo na svetu nič drugega več nego tiha ravan.

Ko sem se ozrl, sem zapazil, da smo hodili v drugačnem redu: Hanica je hodila spredaj. Z drobnimi, opreznimi koraki je hodila, sključena je bila do pasu, malho je držala z obema rokama . . . Tako bi pač hodila v večnost, Hanica . . .

Tedaj pa me je čudno izpreletelo po životu. Tone je bil zadnji in postal je nenadoma, vreča mu je padla z rame in zajokal je naglas. Čuden je bil njegov glas, razlegel se je po vsej ravni; podoben je bil pasjemu cviljenju po noči.

Vsi smo postali; Lojze je gledal v stran, ustnice so se mu premikale, kakor da bi hotel izpregovoriti.

Hanica je pobrala vrečo in jo je zadela na rame poleg svoje; zdaj je bilo breme večje nego Hanica; držala ga je z eno samo roko, in ker je bila upognjena do pasu, bi še držati ne bilo treba; mirno je počivalo breme — kakor da bi sedelo udobno tam na skrivljenem hrbtu, gledalo nazaj ter se nam smejalo hudobno.

Prijela je Toneta za roko in šli smo dalje . . .

Ne vem, kje je zdaj Hanica. Ali zadnjič sem videl žensko v obnošeni in zakrpani obleki; iz suhega jetičnega obraza so gledale mirne oči; v naročju je imela dojenca, dvoje otrok se je držalo njene krila. Život ji je bil upognjen, šla je preko ceste z drobnimi, trudnimi koraki; ob oglu je postala, gledala je nekam v daljavo . . . Mislim sem, da je bila Hanica . . .

Zeblo nas je. Od dežja smo bili vsi premočeni, in mrz se je vzdigal iz preplavljene ravni, lil je od sivega neba, napolnil nam je malodušna srca. Tudi strah nas je bilo, tako da se nismo upali ozreti. Že je bila tudi meni zmerom bolj prijetna misel, da bi legel v blato, v lužo ter si odpočil. In spogledala sva se z Lojzetom.

Takrat pa je zazvenelo čudno, kakor da bi zaklenkal sredi pokrajine tenek zvon. Hanica je molila rožni venec.

In hipoma nam je bilo lažje, mirnejši je bil strah in tišja je bila žalost. Bilo je, kakor da je molila pokrajina, dolgo, žalostno molitev.

Umolknilo smo, ko smo prišli do jarka. Tam je bil pač konec.

Jarek je bil širok; vsled dežja se je bil nenadoma napolnil do vrha z rumeno vodo, ki je tekla hitro ter pljuskala z velikimi valovi. Preko jarka je bilo položeno tenko deblo, skoro nič obtesano, okroglo in spolzko; opore pa ni bilo. Stali smo pred jarkom in strah je rastel v nas, dvigal se je v grlo, kakor da bi nas grabilo za vrat. Tresel sem se, ko je stopila Hanica na brv.

Stopila je oprezno z drobno, blatno nogo. Stopila je in je šla, počasi, upognjena, prestavljala je noge tako, kakor da bi hodila za

šalo po vrvi. Stopil je za njo Lojze in stopil sem še jaz; vsi smo prišli na breg, ali utrujeni smo bili in noge so se nam tresle, kakor da bi bili preromali večnost, dolgo, strmo in strašno pot. Na oni strani pa je ostal Tone sam. Gledal je topo na nas, roke so mu visele ob životu, kakor da bi mu bile umrle.

»Stopi!« je zaklicala Hanica.

Tone je nekaj odgovoril, zagnal se je, stopil je na brv tako trdo, da je zapljuskala voda preko nje, in je bil z dvema skokoma na tej strani. Nato pa se je opotekel in je padel.

»No, dalje!« je prosila Hanica.

»Kaj ne vidiš, da ni konca?« je kriknil Tone. »Ni konca! Ni konca!«

Ni ga bilo. Dolgo smo že hodili, ali bili smo zmerom na istem mestu. Kolikor se je odgrnilo puste ravni pred nami, toliko se je je zagrnilo za nami. Da, čudo je bilo, pokrajina je hodila z nami. Na vseh straneh se je bilo spustilo od neba doli veliko sivo zagrijalo, motilo nas je in tako je bilo mogoče, da smo hodili v kolobarju . . .

Kamor so pogledale oči in kolikor daleč so mogle trudne, plašne misli, je bila sama pusta, tiha ravan; vsa zemlja je bila pusta ravan in vse življenje. Mi pa smo hodili v kolobarju in konca ni bilo . . .

Steza se je razširila nenadoma v razvožen, blaten kolovoz.

»Tam je holm!« je vzkliknila Hanica.

Resnično se je bil vzdignil na desni holm, na vrhu se je svetilo nekaj belega izza drevja. Pospesili smo korake, laže so stopale noge in tudi Hanica se je bila nekoliko vzravnila.

Ali od utrujenosti in od žalosti so bila naša srca še zmerom plašna in malodušna — kakor ujeti vrabci so bila, ki se tresejo, ker se bliža roka, da jim zavije vrat. Srečali smo na kolovozu raztrganega vagabunda in bežali smo preko travnika in preko luž in jarkov, ko smo ga ugledali . . .

Tedaj pa se je zgodilo kakor čudež. Prikazala se nam je široka bela cesta in v tistem trenutku se je zasvetilo na vzhodu, kakor slavalok se je bila vzdignila mavrica od zemlje do neba. In tam v daljavi se je bleščalo kakor veliko belo mesto, vso svojo jasno luč je razlivala mavrica nanj.

Razširila so se nam srca od silnega koprnjenja. Lojzetu so se zabliskale oči in vzkriknil je:

»Tja, otroci!«

Zakaj tam je bil cilj. Zdaj smo spoznali, kam je hotelo srce, kadar je bilo polno žalosti. Tam je bila rešitev in je bilo novo življenje, vsa prihodnost je bila tam . . .

Stopili smo, toda glej, noge se niso hotele premikati, privezane so bile na dolgo vrv, morale so nazaj na pusto, neizmerno ravan, kjer je bila smrt. Vsi smo postali, tudi Hanica. Tone je sedel na kanton ob cesti in je položil malho na travo. Lojze je stal sredi ceste in je gledal s široko odprtimi očmi proti velikemu, belemu mestu, ki se je svetilo v mavrici. Mavrica pa je ugasovala, ugasovalo je tudi mesto. In Lojzetu je klonila glava . . . Nazaj, nazaj na pusto ravan!

Trudni smo bili, da nismo mogli več koraka dalje. Na holmu je zaklenkalo žalostno, kakor da bi zvonilo umirajočemu. Lojze je hotel sesti v travo ob poti, da bi si odpočil, toda pokleknil je in je legel nato z vsem telesom. Tudi meni je bilo, kakor da bi stal na gugalnici; zibala se je cesta, zibal se je holm . . .

Mavrica je bila ugasnila, tudi na vzhodu so se spet spojili oblaki in deževalo je. Meni pa se je zdelo tedaj, da smo še zmerom sredi neizmerne, puste ravni in da hodimo . . . hodimo, ali konca nikjer in nikoli . . . Ko smo se vozili domov na ropotajočem kmečkem vozu in smo spali, se mi ja sanjalo še zmerom, da hodimo . . . hodimo po neizmerni, mrtvaški pokrajini, ali konca nikjer in nikoli . . .

To je dogodek, ki se ga spominjam v teh časih neutešenega in neutešljivega hrepenenja.

Noč.

V temni halji iz baržuna
šeta noč,
s sabo nosi sanj prelestnih
poln naroč.

Diha mir na sinje morje,
pokoj v svet,
da dremaje podrhtava
v vrtu cvet.

K meni nočca se nagiblje
na srcé,
prisluškava na utripe
mi glasné.

In razsuje sanj prelestnih
ves naroč
meni v dušo o ljubljencu
tiha noč . . .

Utva.